

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
Національний університет цивільного захисту України
Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ

матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції,
30 квітня 2026 року

ЧЕРКАСИ – 2026

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

**ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС
СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ:
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ**

матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції

30 квітня 2026 року

Черкаси
2026

УДК 009

Рецензенти:

Валентин ЛАЗУРЕНКО, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, Черкаський державний технологічний університет;
Наталія ЗЕМЗЮЛІНА, доктор історичних наук, професор, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького;
Ольга ПРОЦЕНКО, доктор філософських наук, професор, Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут».

Головний редактор:

Тетяна ЧУБІНА – доктор історичних наук, професор.

Відповідальний секретар:

Аліна КРИШТАЛЬ – кандидат педагогічних наук, доцент.

Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції, 30 квітня 2026 року. – Черкаси: НУЦЗ України, 2026. 724 с.

У збірнику представлено матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє». Зміст видання охоплює широке коло гуманітарних питань, серед яких особливу увагу приділено розвитку соціальних комунікацій та визначенню ролі соціально-гуманітарних дисциплін у підготовці фахівців служби цивільного захисту. Авторами досліджено особливості впровадження гендерного компонента у сектор безпеки, проаналізовано актуальні питання психології та педагогіки, а також обґрунтовано необхідність гуманітаризації освіти у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Важливе місце у збірнику посідають розвідки, присвячені комплексному впливу російської агресії на українське суспільство. У матеріалах ґрунтовно проаналізовано прямі та опосередковані наслідки війни, запропоновано дієві механізми підтримання життєдіяльності країни в кризових умовах, а також окреслено шляхи майбутнього відновлення, сталого зростання та всебічного розвитку держави. Видання розраховане на здобувачів вищої освіти, молодих науковців і всіх, хто прагне глибше зрозуміти гуманітарні виклики сьогодення.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 9 від 27 березня 2026 року)*

*Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому доступі
комісією з питань роботи із службовою інформацією
у Національному університеті цивільного захисту України
(протокол № 4 від 14 квітня 2026 року)*

<i>Роман НОСИК, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ПЕРЕДУМОВИ, ПОЧАТОК АГРЕСІЇ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ (2014 Р.)	218
<i>Іван ПАЩЕНКО, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
БАХМУТ – ЕПІЦЕНТР БОЙОВОГО СУПРОТИВУ	219
<i>Михайло ПОНОМАРЬОВ, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
ОБОРОННА ОПЕРАЦІЯ НА ХАРКІВСЬКОМУ НАПРЯМКУ (24 ЛЮТОГО – 14 ТРАВНЯ 2022 РОКУ): СТРАТЕГІЧНИЙ ТА ТАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ	222
<i>Олена ПОСТУПНА, Андрій КЛІМЕНКО</i>	
РОЛЬ АВТОМОТОТУРИЗМУ У ВІДНОВЛЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІКИ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	224
<i>Соломія САВЧУК, Любомира МЕЛЕХ</i>	
ЗАХИСТ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	227
<i>Юлія ФЕДОРИШИНА, Любов ЮРЧЕНКО</i>	
ЕВАКУАЦІЯ ЛЮДЕЙ ІЗ БУДІВЕЛЬ ПІД ЧАС ПОЖЕЖІ З УРАХУВАННЯМ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ	228
<i>Ростислав ХАЛАБУДА, Ольга НАДАЛА</i>	
СУЧАСНІСТЬ У ПОЛУМ'Ї ВІЙНИ: СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ ІСТОРИЧНОЇ ПАРАДИГМИ УКРАЇНИ	229
<i>Поліна ЦИБУЛЯ, Валентина ПОДЛЕСНА</i>	
РОЛЬ РЯТУВАЛЬНИХ СЛУЖБ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	231
<i>Карина ЧАБАНЕНКО, Вікторія ЧУБАНЬ</i>	
АНАЛІЗ ПРАВОВИХ, ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ (2022–2025)	233
<i>Артем ЧЕРЕПАЩУК, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
ЗВІЛЬНЕННЯ ХЕРСОНУ: ПЕРЕЛОМНИЙ МОМЕНТ У ВІДБИТТІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ ТА СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЕОКУПАЦІЇ ПІВДНЯ	235
<i>Сергій ЧЕША, Світлана АРХИПОВА</i>	
СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ В СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО	237
<i>Максим ЧИЖ, Андрій ЛИТВИН</i>	
БЕЗПЕКА ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: НОВІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ	240
<i>Анна ШЕТОХА, Катерина ЯРЕМЕНКО, Неля ВОВК</i>	
КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ: АНАЛІЗ ПІДХОДІВ	242
<i>Денис ШОЯ, Сергій ЛАУН</i>	
АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ З ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ ДО ВИКЛИКІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	243
<i>Олексій ШУТЕНКО, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
УКРАЇНА В КООРДИНАТАХ НОВОГО ІСТОРИЧНОГО ЧАСУ: ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 2022 РОКУ	245
<i>Артур ЯКИМЕНКО, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
АНАЛІЗ ОБОРОНИ ДОНЕЦЬКОГО ТА ЛУГАНСЬКОГО АЕРОПОРТІВ У ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	247

колективній пам'яті як складника державотворчої традиції. Саме від глибини й об'єктивності цього осмислення залежить формування історичної свідомості наступних поколінь та стійкість національної ідентичності.

Отже, сьогодення, обпалене війною, поступово перетворюється на історію людського досвіду, пам'яті та слова. Науковий погляд на цей процес є необхідною та обов'язковою умовою збереження та передавання майбутнім поколінням правди про війну та утворення колективної пам'яті українського суспільства. Реалії воєнного часу виходять за межі поточного моменту. Вони стають історією ще до завершення подій. Тому сучасність вимагає не тільки переживання, а й правдивого документування, аналітичного осмислення подій. Бо сьогоднішній біль є завтрашнім уроком, а нинішній спротив є основою майбутньої історичної пам'яті України та її народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плохій С. Брама Європи: Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.
2. Кіпіані В. Україна. Історія з грифом «Секретно». Київ : Віват, 2016. 320 с.
3. Інститут історії України НАН України. Російсько-українська війна: історичні передумови та сучасні виклики: аналіт. доп. Київ, 2022. 112 с.
4. Український інститут національної пам'яті. Методичні рекомендації щодо формування історичної пам'яті в умовах війни. Київ, 2023. 64 с.
5. National Institute for Strategic Studies. Україна у війні: аналітичні оцінки безпекових викликів : аналіт. записка. Київ, 2022. 78 с.
6. United Nations. Report on human rights situation in Ukraine. Geneva : UN, 2023. 45 p.

РОЛЬ РЯТУВАЛЬНИХ СЛУЖБ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Поліна ЦИБУЛЯ, ННІ цивільного захисту, ЦЗк-25-2 група
НК – Валентина ПОДЛЕСНА
Національний університет цивільного захисту України*

В умовах воєнного стану забезпечення безпеки цивільного населення є одним із пріоритетних завдань держави. Воєнні дії супроводжуються масштабними руйнуваннями житлової та критичної інфраструктури, виникненням пожеж, техногенними аваріями, забрудненням територій вибухонебезпечними предметами. У таких умовах особливого значення набуває функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, складовою якої є рятувальні служби [1].

Правові засади діяльності рятувальних служб визначаються Кодексом цивільного захисту України, який встановлює організаційні та правові основи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного характеру [1]. В умовах воєнного стану повноваження органів державної влади та підрозділів цивільного захисту розширюються відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2]. Це створює нормативну базу для оперативного реагування на загрози та координації дій між військовими, правоохоронними органами й рятувальними підрозділами.

Основними завданнями рятувальних служб під час війни є проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, гасіння пожеж, розбір завалів, евакуація

населення, надання домедичної допомоги постраждалим, а також участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [1]. Практика діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій засвідчує, що оперативність реагування та злагодженість дій підрозділів безпосередньо впливають на кількість врятованих осіб і масштаби мінімізованих збитків [3].

Особливої актуальності набуває реагування на наслідки ракетних та артилерійських обстрілів. Рятувальники здійснюють пошук людей під завалами зруйнованих будівель, застосовуючи спеціальне обладнання, кінологічні розрахунки та сучасні технічні засоби. Одночасно проводяться роботи з локалізації та ліквідації пожеж, що виникають унаслідок ураження об'єктів цивільної інфраструктури. Відповідно до наукових підходів у сфері рятувальної справи, ефективність таких дій забезпечується належною професійною підготовкою особового складу та сучасним матеріально-технічним оснащенням [4].

Важливим напрямом діяльності є організація та проведення евакуаційних заходів із районів активних бойових дій. Рятувальні служби спільно з органами місцевої влади та військовими адміністраціями забезпечують інформування населення, транспортування громадян до безпечних регіонів, функціонування пунктів тимчасового розміщення. Такі заходи спрямовані на збереження життя людей і зменшення ризиків для найбільш уразливих категорій населення – дітей, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю [1].

Окремим аспектом є діяльність піротехнічних підрозділів. Значні території, що зазнали бойових дій, залишаються забрудненими мінами та нерозірваними боєприпасами. Відповідно до визначених законодавством повноважень, рятувальні служби здійснюють обстеження місцевості, вилучення та знешкодження вибухонебезпечних предметів, а також проводять інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення щодо правил мінної безпеки [1; 3]. Це є необхідною умовою відновлення нормальної життєдіяльності громад і повернення людей до своїх домівок.

Не менш важливою є інформаційно-профілактична функція рятувальних служб. В умовах постійної загрози обстрілів населенню надаються рекомендації щодо дій під час сигналу «Повітряна тривога», правил перебування в укриттях, алгоритмів поведінки у разі виявлення підозрілих предметів. Така діяльність сприяє формуванню культури безпеки та підвищенню рівня обізнаності громадян [3].

Діяльність рятувальників під час війни має і вагомий соціально-психологічний вимір. Оперативна допомога постраждалим, участь у ліквідації наслідків руйнувань, підтримка громадян у кризових ситуаціях формують довіру суспільства до державних інституцій та зміцнюють національну стійкість. Водночас рятувальні підрозділи функціонують в умовах постійної небезпеки, що потребує належної організації служби, психологічної підтримки персоналу та міжнародного співробітництва у сфері цивільного захисту [4].

Отже, рятувальні служби відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки цивільного населення під час війни. Вони реалізують комплекс заходів із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій воєнного характеру, здійснюють евакуацію та гуманітарну підтримку населення, забезпечують розмінування територій і формування культури безпечної поведінки. Подальше вдосконалення їхньої діяльності має ґрунтуватися на зміцненні нормативно-правової бази, модернізації матеріально-технічного забезпечення та розвитку професійної підготовки особового складу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України : від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>.

3. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Офіційний вебсайт. URL: <https://dsns.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2026).

4. Основи рятувальної справи : навч. посіб. / за ред. І. В. Бригадира. Київ : Ліра-К, 2020. 256 с.

АНАЛІЗ ПРАВОВИХ, ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ (2022–2025)

*Карина ЧАБАНЕНКО, ННІ цивільного захисту, ПРС-23 група
НК – Вікторія ЧУБАНЬ, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата у лютому 2014 року анексією Криму та ескалована повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року, перетворилася на найбільший конвенційний воєнний конфлікт на європейському континенті після завершення Другої світової війни [1]. Ця війна засвідчила глибинну кризу міжнародної безпекової архітектури та продемонструвала недієздатність механізмів, покликаних гарантувати територіальну цілісність суверенних держав. Імперський синдром сучасної Росії, що виявився у прагненні Кремля відновити домінування на пострадянському просторі, набув форми відкритої збройної агресії саме проти України як ключового елемента уявної неоімперської конструкції. Постколоніальна природа цього конфлікту виразно простежується в ідеологічних обґрунтуваннях війни, артикульованих російським керівництвом через концепти «денацифікації» та «демлітаризації», що мали легітимізувати знищення української державності та національної ідентичності як такої. Успішні українські контр наступальні операції восени 2022 року на Харківщині та правобережній Херсонщині кардинально змінили первісні плани Кремля, проте російський режим обрав стратегію довготривалої війни на виснаження, що супроводжується систематичним терором проти цивільного населення та руйнуванням критичної інфраструктури.

Документування воєнних злочинів, учинених російськими збройними формуваннями на території України, набуло безпрецедентних масштабів і залучило як національні правоохоронні органи, так і численні міжнародні інституції та неурядові організації [2]. За даними Офісу Генерального прокурора України, від 24 лютого 2022 року до листопада 2024 року було зареєстровано понад 140 тисяч кримінальних проваджень за фактами злочинів, учинених Російською Федерацією. Коаліція документування воєнних злочинів «Україна. П'ята ранку», що об'єднала 34 правозахисні організації, здійснює систематичний збір свідчень постраждалих та фіксацію доказової бази для майбутніх судових процесів. Українська Гельсінська спілка з прав людини станом на лютий 2024 року внесла до своєї бази даних понад 45 тисяч епізодів воєнних злочинів, з яких майже третина безпосередньо пов'язана з людськими втратами та порушеннями прав цивільного населення. Міжнародний кримінальний суд у березні 2023 року видав ордер на арешт президента Російської Федерації В. Путіна за підозрою у незаконній депортації українських дітей, а у червні 2024 року – ордери на арешт колишнього міністра оборони С. Шойгу та начальника генерального штабу В. Герасимова за ракетні удари по цивільній інфраструктурі. Створення у червні 2025 року Спеціального трибуналу для розгляду злочину агресії на